

ХАНТЫ ЯСАҢ

7 сентября 2017 года

№ 17 (3485)

www.khanty-yasang.ru

Основана 1 ноября 1957 года

Йилуп вэндтыйдты од пида!

Р. Решетникова верум хур

Йилуп вэндтыйдты од юхтас. Нявремат округев дуваттыйн ашколая мандат. Ёмвошн ханты нявремиеет Гриша Синкин, Дарья Нестерова па Рома Чумбаков одаңмит класса вэндтыйдты маңсат.

Тәм
номерән
лұнтаты:

7

Түкьякән көртән
шуши мир
емәнхәтл
постасы

8-9

Кондинской
районан «Сыстам
ат йиңк мұв»
емәнхәтл вәс

10

«Торум Маа»
музейн «Таксар
махум» рұтыщаты
хәр рәпитас

12

Тәса
ёнтасты не
Н.Д. Нертымова
одаңан

15

Ёмвошн
йилуп
ашкола
пұншы

Пиресты хӑтда лэщӑтыйлсӑв

Лыпӑт хойты тылӑщ 5-мит хӑтӑдн Ёмвошн «Югра» немуп РИЦ хот йитн айкел лэщӑтты ёх округев луваттӑйн пиресты тӑхи кӑща ики Денис Корнеев па Ёмвош район луваттӑйн ищи верӑт ӑхтӑйн кӑща Денис Кузьменко пида вӑйтӑнтӑйлсӑт. Кӑща хӑйӑн ӑктӑшум хуятӑта пиресты хӑтд олаӑн айкел тӑсӑн, мӑта ут Югра мӑвн лыпӑт хойты тылӑщн 10-мит хӑтӑдн питл.

Тӑм пӑш Ёмвош, Кондинской, Советской, Сӑрханл па Нефтеюганской районӑтн, Сӑрханл, Нефтеюганск па Мегион вошӑтн вӑлты мир 125 йилуп кӑщайт па депутатӑт пириты питлӑт. Щит 113 депутат па 12 кӑща ёх. Пиресты верӑт ӑхтӑйн кӑщайт ясӑӑт щирн,

2017-мит од лыпӑт хойты тылӑщ 10-мит хӑтӑдн пиресты тӑхета Югра мӑвн вӑлты 170 щурӑс мултас мир юхӑтл.

Тӑм одн вулац протокол непек йилуп щирн хӑншты питл. Щи непекӑн немасья «QR-код» немпи пос омӑсды, лӑдн елды компьютер щирн кеншӑк уша верты вӑс, муй арат хуят пиресты тӑхия юхӑтл.

Ирина САМСОНОВА

Йилуп ӑшколайт па садикӑт пӑншдыт

ЩИ олаӑн округ кӑща лӑцкӑр хӑ Всеволод Кольцов, округ вӑндтӑты па айлат ёх верӑт тӑты департамент кӑща Алексей Дренин па ӑнкет-ащет комитетӑн рӑпитты не Елена Панасюк пида мирхотн уша йис, мӑта ут вӑйт лор тылӑщ 30-митн вӑс.

В. Кольцов ай тӑс, хуты лыпӑт хойты тылӑщ 1-митн округевн 720 хот пӑншды, щит хӑтл мӑр нявремӑт тӑйты 426 хот па 294 ӑшкола. 24 щурӑс няврем велщи 1-мит классӑта мӑнлӑт. Щи хотӑт йилпатты вера округ бюджет вӑлдт миллиард шойт вух мӑнӑс. Худыева ӑшколайт пӑты йилуп киникайт лӑтсӑв, щит тумпи йилуп урокӑт пӑты – щит астрономия, социокультура па товат юнтты урок.

Лыпӑт хойты тылӑщ 1-митн няд ӑшкола па хӑтл мӑр нявремӑт тӑйты хӑлум хот пӑншды. Щит Ёмвошн хӑтл мӑр нявремӑт тӑйты

департамент кӑща хӑ **А. Дренин** лупӑс:

– Йилуп вӑндтӑйдты од пӑты 540 щурӑс киника лӑтсӑ, щит вера округ бюджет вӑлдт 200 мултас миллион шойт вух мӑнӑс. Худыева ӑшколайт пӑты йилуп киникайт лӑтсӑв, щит тумпи йилуп урокӑт пӑты – щит астрономия, социокультура па товат юнтты урок.

Лыпӑт хойты тылӑщ 1-митн няд ӑшкола па хӑтл мӑр нявремӑт тӑйты хӑлум хот пӑншды. Щит Ёмвошн хӑтл мӑр нявремӑт тӑйты

Интернет-вӑлдт вулмухур

хот-ӑшкола, ишимӑщ хӑлум хот 50-55 эви-пух пӑты Ёмвош район Бобровской кӑртӑн, кӑт хот – Манстӑр районӑн – Комсомольской па Кормужиханка кӑртӑнӑн, коррекционной ӑшкола Излучинск вошн, хӑтл мӑр нявремӑт тӑйты хӑлум хот – Угут кӑртӑн, Ёмвош па Сӑрханл вошӑнӑн.

ЩИ тухалпи тӑм одн 8 йилуп хот пӑншды. Сӑмӑтвош районӑн – Светлой кӑртӑн –

ӑшкола, Тӑк кӑртӑн – хӑтл мӑр нявремӑт тӑйты хот-ӑшкола па Хулимсунт кӑртӑн – вӑндтӑты па культура верӑт тӑты хот. Щӑлта Манстӑр район Кевавӑт кӑртӑн 200 ай няврем па 400 вӑндтӑйдты эви-пух хӑтл мӑр нявремӑт тӑйты хот-ӑшкола па хӑтл мӑр нявремӑт тӑйты няд хот – щит Ёмвош, Югорск, Нягань вошӑтн па Манстӑр районӑн.

Людмила СПИРЯКОВА

Югра мӑвевн вӑн мирхотӑт мӑнлӑт

Мӑнум тылӑщ 30-мит хӑтлӑн Ёмвошн округ общественной палата ёх мирхот лэщӑтсӑт. Щӑта ясӑӑ мӑнӑс, хутыса округевн верум общественной советӑт тӑм од хӑт тылӑщ мӑр рӑпитсӑт. Щӑлта путӑртсӑт елды питты кӑт форум олаӑн: «Гражданские инициативы регионов 60 параллели» па «Югра многонациональная».

Мирхотн уша йис, хуты мет яма одшӑп мӑр рӑпитсӑт внутренней политика департамент, общественной па внешней связят департамент па округ губернатор аппарат хущи рӑпитты общественной советӑт.

«Гражданские инициативы регионов 60 параллели» мирхот питд тӑм од Ас потты тылӑщ 28-29-мит хӑтлӑнӑн. Щит верды, лӑдн некоммерческой организацияйт, округ районӑт па вошӑт

кӑщайт ияха ӑкӑтты па мет мосты нӑшайт олаӑн путӑртты, елды щит сӑртӑт тӑнматты. Лӑдн елды округ айлат ёх па оса тӑхет кӑтӑдн кӑшашман ат рӑпитсӑт.

ЩИ тумпи Ас потты тылӑщн Ёмвошн «Югра

многонациональная» мирхот питл. Щи пурайн хӑскем арсыр мирхот верды. Ар хуят тӑта ӑктӑшийлдӑт. Дыв кӑтӑдн арсыр мосты верӑта вӑндтӑйдты питлӑт. Щи мирхот верды, лӑдн мӑн мӑвевн арсыр мирӑт кӑтӑдн яма па лӑхсӑна ат вӑсӑт па ям вӑлупсы щира дыв и нумӑсн йилуп верӑт ат версӑт.

Надежда РАГИМОВА

Мўң округевн мет ям рўтыщаты тәхет пирысыйт

Ёмвошн нявремәт пәты мет ям рўтыщаты тәхет пирысыйт. Мосд лупты, хуты щит пәты 2013-мит од вўш эвәлт немасыя кәсупсы ләщәтды. Тәм одн кәсупсыя 24 рўтыщаты тәхи кәщайт мосты непекәткитсәт, щиевәлт тәп 21 кәсты щира пирысы.

Щәлдта арталәты ёх тәп 12 тәхи пирысәт. Щиты, «Лучший загородный оздоровительный лагерь» нем Нуви сәңхум вош пўңәдн вәдты «Северяночка» немпи рўтыщаты тәхи вўс. Кимит тәхи Сәрханл пўңәдн вәдты «Сибирский легион» немпи пухәт әрәңәкәсәна йиты тәхи ёха мәсы. Хәлмит тәхия Советской районән

Нуви сәңхум районән "Северяночка" тәхийн

вәдты «Окунёвские зори» немпи рўтыщаты тәхи ёх питсәт.

«Мет ям пәрщан хотәт рўтыщаты хәр» нем әхтийн «Мы-дети Югры» немпи хәр пирысы, мәта ут Советской районән «Окунёвские зори» хуца рәпитл. Кимит тәхия «Покорители Стихий»

немпи хәр ёх йис, мәта ут Нижневартовск вошн «Патриот» немуп тәхийн вәд. Хәлмит тәхи «Кар-Тохи» немуп рўтыщаты хәр ёха мәсы.

«Рәпитты па ипуляң рўтыщаты мет ям тәхи» нем хўват Даңки пос вошн хәлмит әшколайн вәдты «Атлант» немуп

рәпитты па рўтыщаты тәхи ёх нух питсәт. Кимит тәхи «Мав пирумие» немпи тәхи ёх вўсәт, щит Урай вошн «Айдат ёх» тәхийн вәд. Салымкәртән әшколайн вәдты «Круто» немпи тәхи хуятәт хәлмит тәхи холумсәт.

Саранпауль кәрт пўңәдн рәпитты «Мань Ускве» тәхи ёх «Шуши мир вәлупсы ед тәты тәхи» нем хўват нух питсәт. Щәлдта кимит тәхи Нуви сәңхум районән вәдты «Нумсәң ёх» хуятәта мәсы. Шугур кәртәң «Няврамыт павыл» рўтыщаты хәр ләщәтты ёх хәлмит тәхия питсәт. Нух питум тәхет ёха мосты пурмәсәт дәтты пәты вух мәлы.

**Хәнты ясәңә
тулмащтәс Людмила
ШУЛЬГИНА**

Дўң пура етшәс

Тәм ванән Ёмвош «Югра» немуп РИЦ хот йитн айкел хәншты па әкәтты ёх нявремәт лўң пурайн рўтыщаты верәт вантман тәйты хуятәт пида вәйтантийлсәт. Щит социальной верәт тәты департамент хуца шәкащты нявремәт вантман тәйты тәхи кәщә ләңкәр не Елена Немчинова, Ёмвош хўваттийн вәндтәты верәт тәты кәщә ләңкәр ими Оксана Фёдорова па «Ёлочка» немуп хәтл мәр нявремәт лавәдман тәйты хот кәщә Инна Ярманова. Мирхотн путәртсы, муй щирн округевн вәдты пушхәт тәм лўң пурайн рўтыщәсәт.

Е. Немчинова айкел тәс, хуты Югра мўвн тәм лўңән 570 рўтыщаты тәхетн 51 щурәс мултас арат пушәх ямәлтман па рўтыщуман вәс. Югра мўв тумпийн округ эвәлт 22 щурәс мултас няврем Россия хўваттийн рўтыщәс. Щиты, ияха лўнәтты ки, 2017-мит одн 75 щурәс няврем рўтыщаты веритәс, щит мәнум од киньща хәлум щурәс ветсот няврема аршәк.

Тәм лўң пурайн нявремәт пәты рўтыщаты верәт ләщәтты щира

Югра мўв бюджет эвәлт кәт миллиард мултас шойт вух есәдсы.

Мосд ястәты, путёвка непек нявремәта тәрум пәты мийлясы, әңкетә-әщета тәп рўтыщаты тәхи вәнты мәнты щира билет непек дәтты мосәс. Кәщә ләңкәр не ясәңәт щирн, тыдәш мәр ай вух вўты хоттелд ёха ипўш кәт од мәр билет непек социальной тәхета мәты рәхл, дәдн дывела вух юхды ат мәсы.

Тәм одн округев луваттийн нявремәт

пәты шуши мир культура верәт оләңән айкел тәты па йис верәта вәндтәты 18 рўтыщаты тәхи рәпитәс. Мәнумод киньща щит ищи аршәк. Әмәщ, хуты тыв әнтә тәп шуши нявремлўв хәншаныщләт па мирәт эвета-пўхәта ищи әмәщ мўң культураев оләңән уша верты. Тәм пўш щимәщ рўтыщаты хәрәт Нуви сәңхум, Сүмәтвош па Кондинской районәтн, Когалым па Нижневартовск вошнәнән рәпитсәт.

Пәрщан хотн рўты-

щаты тәхи ищи ара йис. Тәм одн 59 щимәщ тәхи рәпитәс, хута кәт щурәс хәтсот няврем рўтыщәс.

Мет ай пушхәт пәты ищи рўтыщаты хәрәт ләщәтсыйт. Щиты тәм одн Ёмвошн вәдты хәтл мәр нявремәт лавәдман тәйты 14 хот рәпитәс. «Ёлочка» немпи тәхи кәщә не И. Ярманова ясәңәт щирн, дыв хуцела няд пўш щимәщ рўтыщаты хәр версы. Тәта пушхәт бассейн хуца певәдсәт, сырсыр щирн ямәдсыйт, кислородной епләң йиңк яныщсәт. Щәлдта олюпн хурәт нерсәт, товәтн юнтсәт, арисәт, яксәт, әрәщсәт па па мосты верәта вәндтыйлсәт.

**Ирина
ПОСЛОВСКАЯ**

Округевн йилдуп верат тывлът

Округ губернатор өхтйин информационной верат теты совет вёл.

Вэйт дор тыдәш 22-митн ши ёх мирхотн әктәшсәт. Округ кәшә не **Н. Комарова** лупәс, хути информационной технологияйт пидә рәпитты пәты правительственной комиссия вёл, шәта иши немасыя цифровой экономика тахи версы. Лүв ширәдн, Югра мұвевн ишиты

верты мосл. Елды лупәс: – «Цифровая экономика» поступсы тәты пәты иса мосты утәт ләшәтсүв. Юхи хәшум оләтн мұң Югра мұвевн мұвтед мир IT- форум мәнд, ширн цифровой верәтјама мәнты питсәт. Вантә, па хон пеләк мұвәт эвәлт юхтум ёх мұң йилдуп верәта вәндтйилдүв.

Информационной технологияйт верат тәты департамент кәшә хә **П. Ципорин** лупәс, хути

округевн мет сыры нейротехнология, промышленной интернет па беспроводной связь верат ләшәтты питдыйт. Шәлта лупәс, хути ши верат тәты пәты немасыя группа ләшәтты мосл. Интәм цифровой технологияйт арсыр тәхетн нәтләт. Вантә, мир ямәлды верн электронной карточкайт версийт. Югра мұв кәшә не партәс, ләдн округ пәльницайт күтн иши кәшәң хәннехә мәш

олаңән щит мухты уша верты ат рәхәс.

Ин Югорской физико-математической лицей па кәсты нявремәт енмәлды Югорской колледж хуца мет яма цифровой технология вера вәндтәды. Вәндтәты па айдат ёх верат тәты округдепартаменткәшә хә **А. Дренин** лупәс, хути Югра мұвевн айдтыева иса округ әшколайт хуци цифровой верат тәса ләшәтдыйт.

Людмила СПИРЯКОВА

Мұвәт-йиңкәт давалды мирхот вәс

Ёмвошн Югра мұв правительства хотн вәйт дор тыдәш 24-мит хәтәдн арсыр кәшәйт ияха әктәшийлдсәт па «Мұвәт-йиңкәт давалды» верат олаңән мирхот ләшәтсәт.

Ияха юхтум мир едпийн Уральской федеральной округ кәшә дәңкәр хә **Александр Моисеев** айкел верәс па лупәс, хути тәм юхи хәшум оләтн мұвәт-йиңкәт давалды вер – мет вудаң вера лүңтәсты питәс. Тәп мұң мұвев хуци ар пеләк нефть холумтла. Ямсыева мұв илпи тащ нух ки вүты, щит Россия па Югра

экономика верат иши тўнширәңа мәндәт. Муй арат рәпата ат верлүв нефть па газ холумты унтасн па иши кемн вәлды-холты мұвлүв-йиңкәдүв нәхлытлүв. Тәмхәтл тәп хәлум вевтам вер унтасн, щит попутной нефтяной газ вүщитты, хүвн верум карты турат хәрнәйтты муй кәтна тохты па иса катрая ювум мұв илпи

тащ амәрты машинайт ивевн шүкаләты пәта мұвәт-йиңкәт ямкәм арат нәхләңа йилдәт. Тәм 2016-мит одн Росприроднадзор айкеләт ширн, Югра мұвн хәлум щурәс мулдас пүш нефть вүты тәхетн карты турат кәтна тохсәт. Щит пәта мұва 42 тонна арат мұв илпи вуй дәкки питәс. Араттелдн, ияха ки лүңәтты, 28 гектар мұв нәхлытсы.

«Мұвәт-йиңкәт давалды» мирхот хуци Уральской федеральной округ кәшә дәңкәр хә

А. Моисеев юхи хәшум щосн путәртәс, мәтты тәм одн арсыр мұв илпи тащ вүты тәхет кашәң вер ямәшәк ләшәтты вүянтсәт. Тәп мұвәт-йиңкәт елды сыстама тәйтты пәта ишипа арсыр йилдуп поступсәт Россия муй Югра правительства кәшәитн ушәңа-сащәңа хәншты мосл, ләдн ши унтасн нефтяной компания хуятәт дыв вердал тәмхәтл яма ат версәт па Югра мұвәт-йиңкәт па ат давалсәт.

Владимир ЕНОВ

Вудаң емәңхәтләт олаңән путәртсы

Тәм ванән Югра мұв правительства хотн округевн дуваттйин культура верат өхтйин департамент кәшә не **Н.М. Казначеева**, «Мұвәвәт па Хәннехә» музей кәшә ими **Е.Н. Гомонюк**, «Югра-Классик» арәң-якәң тәхи айдат кәшә **Л.Н. Журавлёва** па «Окружной Дом народного творчества» кәшә **Е.Е. Исламуратова** айкеләт ләшәтты ёх пидә вәйтәнтйилсәт. Дыв путәртсәт, муйсәр әмәш культура верат Югра мұвн тәм ол сухумты вәнты ләшәтты.

Н. Казначеева яснәт эвәлт уша йис, хути 2017-мит одн Югра мұвн культура верат тәты хәт тәхи вән емәңхәтләт постәдыйт. Щит лыпәт хойты тыдәш 29-мит хәтәдн Увәс мұв нявремлүв пәты искусствайт верәта вәндтйилды

хот 20 ол постәд. Щит пәты сыры оләтн тәта вәндтйюм хуятәт емәңхәтләт юхәтләт. Тыв Москва вош эвәлт «пиано» немпи нарәсты юх верат яма вәты хә **Юрий Розум** юхәтл.

Васы мәнты тыдәшн «Торум Маа» тәхи 30 ода

йил. Тәта иши арсыр вудаң вәйтәнтупсәт, ши күтн научно-практической лүңтупсы ләшәтдыйт.

Шәлта васы мәнты па Ас потты тыдәшнән Сургутской музыкальной колледж 45 ода постәты питл. Тәм тәхи етшуптум айдат ёх нарәсты, ариты па якты верат елды тәдәт.

Иши тыдәшн «Хәтл» немуп Ас-угорской театр хуци рәпитты хуятәт емәңхәтл постәты питләт. Вантә, тәм арәң-якәң тәхи пүншум юпийн 15 ол мәнәс.

Ши тумпийн «Мұв-

авәт па Хәннехә» музей 85 ода йил. Тәм вән емәңхәтләт дыв сыр-сыр вәнтупсәт, вәйтәнтупсәт па па әмәш верат ләшәтләт.

Шәлта «Окружной Дом народного творчества» тәхи 60 ол постәд. **Е.Е. Исламуратова** яснәт ширн, тәм емәңхәтл округевн вәлды кашәң арәң-якәң тәхи ёх постәты питл. Вантә, арәң-якәң мир педә вантты шеңк амтән, дыв хурамәң якәт, арәт па нарәсты сыйт пидә кашәң етнхот әмшә мәнд.

Ирина САМСОНОВА

Ёмвошн Россия мўвев вотвой хәтл постәсы

Вәйт дор тыләщ 22-митн Ёмвош хәрн Россия мўвев вотвой хәтл постәсы. Тәта округ кәщә не Наталья Комарова, Россия президент УрФО хуща Югра мўв эхтыйн федеральной инспектор Дмитрий Кузьменко, округ дума кәщә хә Борис Хохряков па Ёмвош кәщә хә Максим Ряшин вәсәт.

Вошәң па мойң әх едпийн арсыр кәщәйт ям яснәт лупсәт. Тәм ванән Росгвардияйн немасыя тәхи версы, щив пухәт вўдйит. Ши тәхи эвәлт **Андрей Гутьев** пух юхтәс, лўвел әмщә хәләнтыи вәс: «Тынәң Ёмвошәң әх, Россия мўвев вотвой хәтл пида! Государственной вотвой – щит мўң мўвев тынәң ут, щит мўң мўвев хәннехуятәт лыпи хурасәт – щит вешкәтә, сәмәңә, мўвев мосман тәйтты верәт. Вотвойхәлуполюп тәйл. Нуви – щит нуви нумсәт, етар хәры – щит сыстам тәрум па вурты – щит рәт мўвев пәты шәшум

вўр. Ма пәтема – щит вән емәңхәтл, тәм ванән ма Росгвардияя вўсыюм. Ма нәмәслум, ләдн мўң, айдат әх, елды вешкәтә служитты питлўв, ләдн Россия мўвев елды әрәңә ат вәс. Россия мўвев вотвой хәтл пида, уяңә-пищәңә, тумтака па яма вәдәты!»

Емәңхәтлән Омск вош эвәлт мўвев хўват яңхты әх вәсәт, щит «Сибирь» немпи хопн яңхты хуятәт, дыв иса мўвев хўват яңхсәт па Ёмвоша юхәтсәт. Тәта дыв щимәщ әх кәншләт, хуйтат Увәс Антарктида мўва мәнты ләңхаләт. Тәм хоп кәщә, Омской область хопәтн яңхты

федерация кәщә хә **Сергей Щербаков** лупәс:

– Тынәң ләхсәт, тыв «Сибирь» па «Жемчужина» кәт хопнәңән яңхты әх юхтыйдсәт. Мўң 45 мўв хўват Россия мўвев вотвой пида яңхсўв. 200 ол юхды мўң континентәв вәйтсы, щирн елды мўң Увәс Антарктида мўва Россия мўвев, Югра мўв па Ёмвош вотвойт пида яңхты нәмәслўв. Россия мўвев вотвой емәңхәтл пәты ма сәм хәрем вўш

эвәлт ям яснәт луплум. Мўңева шеңк әмәщ, хути тәмхәтл мўң Ёмвоша юхәтсўв.

Ши юпийн Ёмвош тәрума хәлүм олпәң ента путаләт есәлсыйт.

Мосл лупты, хути Россия мўвев вотвой хәтл иса Югра мўвев хўваттыин постәсы. Ёмвош кўтуп хәра емәңхәтлә вошәң па мойң мир юхәтсәт.

**Людмила
ЛОНГОРТОВА**

Әмәщ вәйтантупсы оланән

Ёмвошн «Галерея-мастерская художника Г.С. Райшева» хотн вәйт дор тыләщ 11-мит хәтәлдн Россия мўв арсыр вошәт па ай кәртәт эвәлт ияхә әктәшум олюпн хурәт хәншты әх «Югорская академичка» немуп вәйтантупсы ләщәтсәт.

Хурәт хәншты әх оланән Югра мўв Государственной художественной музей хот кәщә не **Светлана Зонина** айкед верәс:

– Тәмәщ хурәт хәншты әх вәйтантупсәт мўң округев хущи иса 2004-мит ол вўш эвәлт ләщәтты питсыйт. Ши вулаң па мосты вер ямсыева нух адумты мўңева Югра мўвев Культура департамент кашәң ол мәр нәтупсы тәд. Тәм вәйтантупсы «Югорская академичка» нем тәйл па щит верты кәщә ин Россия мўв заслуженной художник Геннадий Райшев

немасыя павәтсўв. Щәдта 2014-мит ол вўш эвәлт округевн вәдты Государственной художественной музей хотәв ищиты хурәт хәншты әх вәйтантупсәтә нәтты пиньщәс. Тәмхәтл мўң «Югорская академичка» тәхия, мәта ут иса вәйт дор тыләщ лапәтмит хәтл вўш эвәлт па 14-мит хәтл вўш вәнәтә тәта, Ёмвошн, рәпитты питл, нәтлўв.

Светлана Николаевна иньщәссы, муйсәр тәхет эвәлт хурәт хәншты хуятәт тыв кәсупсыя юхәтсәт?

– Мосл лупты, хути

арсыр хурәт хәншты әх Россия сыр-сыр вән вошәт эвәлт тыв тәм хәтләтн әктәщийлдсәт, щит Пермь, Киров, Тюмень, Омск, Екатеринбург, Алтайской край па Тюменской область мўвнәң. Ши тумпийн округев эвәлт хуятәт па вәдләт, щит Нижневартовск, Югорск па Ёмвош. Щәдта вәйт дор тыләщ 10-мит хәтәлдн «Югорская академичка» кәщә Геннадий Райшев Чеускино кәрәтә Нефтеюганской района немасыя яңхәс па тәм вәйтантупсыя юхтум хурәт хәншты әхә ямсыева вандтәс щит тәхет, мәта утәт оланән лўв 50 ол юхды пелы ар хурамәң хурәт непека хәншәс. Ин тәмхәтл щит ийс хурәд Геннадий

Степанович Райшев мўңева лўв музей хотәд хущи ямсыева аляс.

Юхи хәшум кўтн Югра мўв Государственной художественной музей хот кәщә не Светлана Зонина лупәс, хути тәмәщ вәйтантупсәт мәнты пурайн Россия мўв хурәт хәншты әх дыв кўтәдн кәсләт па ямшәка па хурамәңә верум рәпатайлад лауреат немәтн юкантлўйт. Дыв «Торум Маа» ийс пурмәсәт шавиты хотн ищиты арсыр хурәт хәншсәт. Ши хурәд дыв араттедн Государственной художественной музей хотә иса мойлупсы юкана мәләт. Щиты Югра хущи тәмәщ вәйтантупсы вәс.

Владимир НОСКИН

Ар од мўн газетаев пида рэпитл

Ар од мўн «Ханты ясаң» газетаев пида рэпитл Ас-угорской институт вудаң научной сотрудник не Федосья Макаровна Лельхова (Лонгортова).

Федосья Макаровна тэндуп тыдәш 24-митн 1968-мит одн Дорвош район Овадың көртән вўды тащ давалты па хўдвелпәсләты ех хотн сема питәс. Ши ханты көртые Щаня юхан хонәңән омәсл.

Овкөртән ашколайн вәндтылдәс па интернәтн вәс. Ашколайн урокәт эвәлт мет мосман тәйс немәш ясаң урок, вантә, дўведа па хон пеләк ГДР (Германской Демократической Республика) мўв идуват нявремәт пида пицмайт хәншты шеңк әмәш вәс. Ши тухалпи рўщ ясаң па литература урокән мосман тәйс. Киникайт дўңәтты вер педы сәмәң вәс, елды киникайт дўңәтты хотн рәпитты пәта вәндтыйдты дәнхас.

Ашколаетшуптумал юпийн елды Санкт-Петербург вошн А.И. Герцен немпи государственной педаго-

гической университетн вәндтылдәс. Рўщ ясаңа, литература па хәнты ясаңа вәндтәты неңа ювмал пурайн дўв Ёмвош педагогической училищя рәпитты вохсы. Тәта дўв айдат ех ханты ясаңа па Увәс мир литература вәндтәс.

Елды вет од Институт повышения квалификации хуца шуши мир вәндтәты вер тәты кафедрайн вәндат преподавателя рәпитәс.

Ши оләтн дўв рәт ясаң дерамтман научной статьяйт хәншәс, щирн Марийской государственной университет аспирантурайн вәндтыйдты питәс. Дўв научной көщайд мари мир ясаң дерамтты хә, филологической наукайт доктор, профессор хә Юрий Владимирович Андуганов вәс.

1996-1997, 2001-мит оләтн Ф.М. Лельхова па хон пеләк Финляндия

Ф.М. Лельхова

Л.Спирякова верум хур

мўвн Хельсинской университет хуца финно-угроведения кафедрайн вәндтылдәс. Ши оләтн Ф.М. Лельхова Ас-угорской институтн рәпитты оңитәс.

Ас потты тыдәш 9-митн 2007-мит одн Федосья Макаровна Лельхова «Структурно-семантические типы словосочетаний в хантыйском языке» немпи

диссертация неpek холумтәс. Ин пура вәнты дўв 50 мултас статья хәншәс, ши эвәлт 30-кем научной неpek.

Ф.М. Лельхова «Ханты ясаң» газетаева арсыр научной мир хотәт, йилуп научной киникайт оләңән пүт рәт хәншәд.

Людмила СПИРЯКОВА

Муйа па и щира хәншты мосәд

Алфавит

А а Ё ё В в И и Й й

К к Л л Љ ъ Л л

М м Н н Њ ъ џ

О о Ө ө П п Р р

С с Т т Ђ ѡ У у Ў ў

Х х Ш ш Щ щ

ы Э э Ё ё Э э

Ин тәм вента хәнты йасәңән ар сыра йох хәншләт. Хәннехө хуты дәнхал, хуты верыгәд, щиты щи хәншман йәшәщәд.

Щит мет шопа атәм хәнты йасәң вәндтәты нявремәта, хуй рәт йасәңәд вәна йувмадән вәндтәты питсәддә. Йасәң вәндтәты хуйат уша әнт павәтләдә, муй и йасәң хәншман вәд, муй щит па йасәң.

Шовәр, шовр, шовыр, шовөр, тәта нәд щира хәншәм. Щәд-та па глаголәт хуца: омәс-дум, омслум, па диалектәтән: омыслом, омыслам. Тәм и йасәң: омәсдәм. И щира хәншса па, щит йәм.

Ин кашәң көртәң йоха дўв щирәдән хәншты әнт мосәд. Йиләп щирән хәншман дўңәтты лавәрт әнтө. Мосәд төп айкемән вәндтәйәдты. Няврем иса рәхәд дўңәтты вәндтәйәдты. Айтәдән хуйат рәт йасәңәд ки вөйәтләдә, щит мет йәм, дўңәтты муй хәншты лавәрт әнтө. Щишән мосәд и щира хәнты мира хәншты.

Федосья ЛЕЛЬХОВА

P.S. Тәм пүтәр йилуп алфавит щирн хәншсы.

Түкъякяң кэртән шуши мир емәңхәтл постәсы

Нуви сәнхум районән ай кэртәтн вөдты шуши мир кўтәдн муртәңа вөйтәнтгылдәт. Па щит пәта Касум кэрт музей-тәхи кәша не Е.Т. Федотова 2017-мит одн шуши мир емәңхәтл Түкъякяң кэртән ләщәтты нумәс верәс.

Ши хәтлән тәрүм атум вәс, щит пәта вөйт дор тыләщ 12-мит хәтлән әктәщийдсәт. Шив Касум, Ваньщавәт, Паштәр, Поднавәт эвәлт мойң мир юхәтсәт. «Родник» немпи кўлуп хот кәша ими Н. Гришкина худыева кэртәң хотәтн мойң мир вөдты-холты тәхийн кәншсәдә. Юхтум мир еша рўтьщәсәт па щәлдә кэрт вўтпийн вән хәр тәхийн емәңхәтл олнитсы.

Касум кэртәң әх йир верты пәта пәнән щижкурәк тәтәлсәт па иса мосты щирн вердал ләщәтсәлал.

Касум кэрт хәйңән Андрей Александрович Ерныхов па Григорий Яковлевич Тарлин йис хәнты арәт арисәңән па якәт яксәңән.

Түкъякяң кэртән вөдты хәннехуятәт лынана вән пәмащипа ясәт лупсәт. Тәмхәтл Нуви сәнхум районән щимәщ хуят шимәд хәщәс. Щит ипүш вантлән па веккеши нух ән юремәлән.

Емәңхәтлә мултыкем имет па нывремәт әктәщсәт, икет рыпака па турн верты мәнсәт. И вән хоттед иты шай яньщсәт, кўтәдн

Хәнты мир ияхә әктәщсәт

Людмила Туполева китумхурәт

путремәсәт, хәнты арәт арисәт. Ай пушхәт дыв пўңләдн хәхәтлсәт, юнтсәт. Кэрт мухалая няхәң-юнтәң сый сащәс. Еша вәс епләң шай па нюхең дәнтәң пўт кавәрсы.

Щәлдә мир кўлупа мәнсәт, щәта әмәщ етнхот вантәсы. Касум именән Е.Д. Салахова па В.Г. Багишева хурамәң арәт арисәт. Ваньщавәт эвәлт юхтылум неңнән А.В. Кондина па Н.Е. Брусенцева хәнты як яксәңән.

Нивәд тәд луват Поднавәт эвие Настя Афанасьева «И хоттед әх нывремәт» лўңтум стихотворенияхәләнтсәт Касум айлат неңие Екатерина Потпот «В гнөздышке одиноком» киника эвәлт ай шәп лўңтәс. Арәт ариты «Сорни сәкие» тәхийн ариты неңәт әмәщ арәт арисәт. Р.П. Афанасьева па Л.В. Туполева юкан арлад арисәңән па путәр шәпиет вантәсәңән. Етнхот етшуптәты едпийн мойң па кэртәң мир пәта сыр-сыр кәсупсәт па юнтупсәт верәнтсыйт. Мет така па тәса кәсупсыйн юнтум

Йис як вантәлңән

Хурасәң хәнты имиет

хуятәт мойлупсәтн мәсыйт.

Тәм хәтл кэртәң па мойң мирн хўв мәр нәмтыпитла. Юхи хәшум хәтлән юхтум па кэртәң хуятәт әктәщийдсәт

па кўтәдн путремәсәт, хән па мәта кэртәң па пурайн дыв әктәщдәт.

Людмила ТУПОЛЕВА
Хәнты ясәңа
тулмащтәс
Надежда ВАХ

Сыстам ат

Шимӓщ нем фестиваль тӓйл, мӓта ут хӓлмит пӓш Кондинской район хуша лӓшӓтсы. Тӓм фестиваль Мӓвтел шуши мир емӓнхӓтла версы па вӓйт дор тыдӓщ 5-митн Леушинской дор хонӓнӓн вӓс.

Ши тухалпи ишимӓщ поснӓн Кондинской районӓн вӓтӓн кӓтнӓн **Владимир Векшин** па **Андрей Кошманов** ӓша холумсӓнӓн.

Ма «Хӓнты ясӓн» па «Луима сӓрипос» газетӓнӓн ӓх эвӓлт тӓм емӓнхӓтла юхтум ӓха вӓщӓ ясӓн лупсум па ястӓсум, лӓдн «Сыстам ат йиңк» фестиваль едлы яма ат мӓнӓс.

Емӓнхӓтл пӓншум пурӓйн Конда мӓв кӓртӓт олӓнӓн етнхот алысы.

Тӓм хӓтл тӓта нявремӓт пӓты «Кондинской зоопарк» хӓр рӓпитӓс, щӓта пушхиета ай мисӓт, хорӓт, ошӓт, козайт, лӓнтӓт ӓмщӓ вантты вӓс. Кашӓн хуят дов шӓншӓн хӓтӓтӓлыты веритӓс.

Тӓта верӓнтты ӓх дыв верум, ӓнтум, тывум пурмӓслад ванлтӓсӓт, ши тумпи дыв мойӓ ӓх арсыр верӓта ванлтӓсӓт. Йтӓх хуятӓт нохӓр юх дер эвӓлт хушап сӓвты, сухта эвӓлт анӓт верты, ӓня лыптӓт па турн эвӓлт венок сӓвты пӓксӓт.

Ши юпийн Кондинской район увӓс шуши мир кӓсупсӓт олӓтсӓт. Вӓн хуятӓт па нявремӓт кевӓт ӓвӓлсӓт, пушкан па ӓхӓл эвӓлт нӓлӓт есӓлсӓт, катлӓнтыйдсӓт, юх талсӓт па хопьюх эвӓлт верум ай хопӓтн кӓссӓт. Кондинской район Юмас кӓртӓн ӓшколайн нявремӓт увӓс мир кӓсупсӓта ванлтӓты хӓ **Павел Кордюков** кӓсты нявремӓт пида юхтӓс. Лӓв ванлтум пухл **Колля Скутин** 18 ол дуват няврем вӓнты хопьюх эвӓлт верум ай хопн кӓсупсыӓн хӓлмит тӓхия питӓс. **Никита Лучкин** катлӓнтыйдты кӓсупсыӓн кимит тӓхи холумтӓс. **Пӓтр Каркунов**, **Яна Иванова**, **Светлана Борисова** па **Роман Непомнящих** иши олӓнмит, кимит па хӓлмит тӓхета нух питсӓт.

Детут кавӓртты ӓх иши кӓтӓлн «Конда мӓв еплӓн детут» кӓсупсыӓн кӓссӓт. Арталӓты ӓх ямсыева нух вантсӓт,

Мойӓ ӓх ешӓлт еплӓн детутӓт пида етсӓт

Кондинской район кӓщӓ хӓ **Анатолий Дубовик** вӓща верӓс:

– Мӓвтел шуши мир емӓнхӓтл пида! Тӓм мӓвн йистелн Конда юхан хонӓнӓн вухӓлӓт вӓдлӓт. Тӓм емӓнхӓтл ӓмщӓ, няхман мӓнл.

Ши юпийн лӓв ар ол вешкӓта паямарӓпитум ӓха ишӓкты непекӓт мойдӓс. Емӓнхӓтла округ дума кӓщӓ лӓнкар хӓ, шуши мир ассамблея кӓщӓ хӓ **Еремей Айпин** юхтӓс па ям яснӓт лупӓс:

– Конда мӓв ешӓк ӓх, округ дума кӓщӓ па депутатӓт эвӓлт ям яснӓт луплум. Мӓвтел шуши мир емӓнхӓтл пида! Конда мӓвн ушӓнсащӓн хӓннехуятӓт вӓдлӓт. Мӓн яма нӓмлӓв: **Антонина**

Григорьева, вельщи вухӓлӓт мир путрӓт, лӓнтарӓт хӓншум хуятӓт – **Пантелеймон Еврин**, **Матрӓна Вахрушева**, **Андрей Тарханов** (шӓл), хуты тӓм путӓр хӓншум пурӓйн ай юхтӓс – **А.С. Тарханов** ӓнтӓма йис).

Ӕхӓт **Е.Д. Айпин** округ дума кӓщӓ хӓ **Борис Хохряков** эвӓлт Кондинской район пӓты вӓн унтас тӓты ӓха ишӓкты непекӓт мойдӓс. Ши тумпи лӓв округ шуши мир ассамблея эвӓлт Кондинской районӓн вухӓлӓт ясӓн, культура, йис верӓт едлы тӓты неӓа **Татьяна Иванова** па «Возрождение» немпи лӓнтарӓт-путрӓт хӓншты ӓх тӓхи кӓщӓ неӓа **Татьяна Трибуля** мевд поснӓн мойдӓс.

Бардовской арӓт аритыне

Сухта эвӓлт пурмӓс верлӓнӓн

Юх нӓвӓт эвӓлт корзина севты ванлтӓл

ЙИҢК МҮВ

дәһн пут верты ёх тәп Конда мұвн вәдүм па енмүм утат эвәлт ат кавәртсәт. Арталаты ёх кәщяя Анатолий Дубовик вәс. Тәм кәсүпсыйн Половинка кәрт эвәлт А.Н. Хомяков немпи Учинской краеведческой музей хуца рәпитты неңнән Галина Мостовых па Екатерина Быкова вәснән. Дыв мәдәң хұд хошум йиңк, мисвуйн палум мәдәң хұд, сорт хұдәң нянь, хумәсвәд пида епләң нянь, арсыр лыптат эвәлт шай версәңнән.

Емәңхәтл мәр «Кондинской мойлупсәт» хәрәт рәпитсәт, тәта арсыр Кондинской район вошәт, кәртәт эвәлт верәнтты ёх юхтыйдсәт. Мойң ёх веритсәт арсыр хурамәң утат ләтты.

Ши юпийн «Таёжный романс» немпи бардовской арәт ариты ёх күтн кәсүпсы вәс. Ариты ёх вәтәң арәт па дыв хәншум арлад арисәт. Мойң ёх ищи арисәт. Арәт арталаты ёх пирисәт: «Автор-исполнитель» немн 1-мит тәхи **Александр Романенко** (Междуреченской вош), 2-мит тәхи **Ми-**

хаил Кордюков (Междуреченской вош) па 3-мит тәхи **Александр Иванов** (Куминской кәрт) нух питсәт. «Исполнитель авторской песни» немн 1-мит тәхи **Вячеслав Ведров** (Луговой кәрт), 2-мит тәхи **Михаил Кордюков**, 3-мит тәхи **Александр Васильев** (Урай вош) холумтсәт. «Ансамбль авторской песни» немн 1-мит тәхия **«Юноши плюс»** ёх (Мортка кәрт), 2-мит тәхия **«Ирис»** ансамбль ёх (Междуреченской вош), 3-мит тәхия **«Вент моньщ»** ансамбль ёх (Мортка кәрт) питсәт.

Емәңхәтл сүхнәс, щитәт ләщәтүм па кәсүм ёх ишәкты непека́т ёша холумсәт.

Етн Емвоша мәнмевн мұң уша версүв, хуты Мулымья кәрт пұңәдн «С ветром на спицах» немпи рок арәт ариты емәңхәтл вәс. Щив щимәщ арәт ариты ёх әнтә тәп Югра мұвев эвәлт юхәтсәт, Тюмень, Екатеринбург вошнән эвәлт ищи мойң ёх вәсәт.

Людмила СПИРЯКОВА

Сухта эвәлт вәнтәтты хәр

Юх шәп талты кәсүпсы

Конда мұв вухаль мир летут

Нявремәт дов шәншән хәтәтәдләт

Л. Спирякова верум хурәт

Таксәр ёх

Юхи хашум хатлән нывремәт ернасәтн мойләсыит

22-26-мит хатләтн Ёмвошн «Торум Маа» йис пурмәсәт давалман тайты хәрн «Таксәр махум» (хәнты ширн «Таксәр ёх») немуп арсыр тәд луват нывремәт пәты рүтьщәты хәр рәпитәс. Әмәщ рүтьщәты вер сырыя «Лэпак» община нәтупсы вух унтасн ләщәтсы, тәм олн – «Торум Маа» тәхи ёхн.

Рүтьщәты хәр пүн-шум пурайн тәта рәпитты вухадь хә Вячеслав Кондин пушхәт ещадт лупәс: «Тынәң нывремәт! Мүң нынан вәндтәлдүв, муй ширн вәнтән вәдты рәхл. Йилуп вәлупсийн иса верәт оләңән интернетн уша павәттты рәхл, тәп, ма ширемн, мет ям, хән ныврем лүв ёшладн мулды верты питл. Мүң путәртлүв, муйсәр пурмәсәт вәнта вүты мосл, муйсәр утәт иса ән мосләт, хутыса тüt вүщитты, пәрщәң хот омәсты, турн хот верты, сесәт омәсты, хүд вәлпәсләты пәты сыр-сыр пурмәсәт ләщәтты па па мосты верәта вәндтәты питләлүв».

«Торум Маа» тәхи кәща не Людмила Алфёрова әктәшум нывремәта ищи мосты яснәт лупәс: «Йистелн хәнты, вухадь па юрн

хотел ёх нывремәт вән ёхлад ястум яснәт яма хәдәнтсәт. Айтедн дыв вантсәт па вәндтәйлсәт, хутыса сыр-сыр верәт тәса ләщәтты мосл. Муй ширн вәнтән детут мушпатты, муй верты, ләдн ишкыйн ән потсийн па па верәта. Нынана яма вәты мосл, вәнтән үвты па нәртамды навәрты ән рәхл. Вәнтән енумты кашәң юхие, кашәң турные дылән. Нәмәслум, хуты тәм рүтьщәты хәр етшум юпийн нын таксәр нывремәта йилды па вәнтән нынана кеншәк питл».

Тәм дүңән хәлум асмена рәпитәс. Кашәң утн 30 мултас ныврем вәс. Хәлмит асменайн В. Кондин па Н. Коротецкая рәпитсәңән. Әхәт хәтәлдн ма итәх пушхәт пида путремәсум.

1-мит әшколайн вәндтәйлды вухадь эви

Оля Ходиева: «Ма 13 ола йисум. Тәм рүтьщәты хәр оләңән вән упем эвәлд уша версум. Дүв тәняд тыв ищи яңхәс. Тәм пүш ма тыв хәншаньщсум. Мәнәма мет әмәщ вәс әхәл па нәдәт верты, мет давәрт – ай пән. Вантә, тәмхүд вәлпәсләты вера ямкем арат шос мәнл».

3-мит әшколайн 7-мит классән вәндтәйлды хәнты пух Денис Хастеров: «Тәм вер оләңән ма интернет эвәлд уша павәтсум па имухты ләңхасум тыв юхәтты. Тәта мәнәма әмәщ вәс, рат хәрн тüt нух вүщитты. Әхәл па нәдәт верты ищи ям. Щәлдта вантсүв, муй ширн тәса ай пән па шовр пәты сесы верты. Тәта ям, йилуп олн тыв па хәншаньщсум».

Лапәт ола әнта ювум пухие Витя Ершов: «Тәм олн ма тәп әшколая мәнлум. Рүтьщәты хәр оләңән ащем ястәс. Тәта шеңк әмәщ, вантә, йис верәт оләңән уша павәтлүв. Щит мет ям, хән йилуп вера вәндтәлүв. Ма худна ай ныврем, әхәл па

нәдәт мәнәма давәрт верты. Щит пәты ма яма вантсум, хутыса ай турн хот верты мосл. Нәмәслум, вәнта юхәтлум, ай турн хотые омәсты веритлум. Сыр-сыр карты сесәт вәнт войт пәты вантты ищи әмәщ вәс. Па олн ма ищи тыв юхәтты дәңхалум».

3-мит әшколайн, 3-мит классән вәндтәйлды хәнты эвие Юля Лашта: «Ма кимит ол тыв яңхлум. Тәта әмәщ, эвет-пухәт пида вәтаңа йилум. Йяха йилуп вера вәндтәйлдүв, рүтьщәты щосн па юнтлүв. Тәняд ол ма әхәл па нюд ән версум, тәм пүш ләщәтсум – щикем амтәң».

6-мит әшколайн 7-мит классән вәндтәйлды эви Дарья Чупрова: «Ма щикүш рүщ эви, тәп ма тәта сема питсум, енумсум, щит пәты шуши мир культураев әмәщ. Мүң вәдты-хотты хотәв «Торум Маа» пүңәлдн омәсл. Щит пәты вәдум, муйсәр вәйтантупсәт, е м әңхәтләт тәта ләщәтлдыт. Мет әмәщ мәнәма әхәл па нюд верты вәс. Вантә, тәта мүйн юрн йис ширн пурмәсәт верты вәндтәлүв. Юлн па мүйн хуты хошлүв, щиты юврая верлүв».

Вика Инькова: «Ма 1-мит кләссән вәндтәйллум. Әшкола тумпийн спортивный туризм вера вәндтәты тәхия яңхлум. Тәм ванән мүйн Челябинской мұва Тургояк мәдәңа яңхсүв. Щәта пәрщәң хотн вәсүв. Щит пәты тәм вер мәнәма шеңк әмәщ. Верум әхәл па нюд ма юлн хот питәра эхәтдем, йилуп дүңа йил, ванән вәдты пухәта вәндтәдем».

Ирина
САМСОНОВА

Рәтлал олаңан хәншәл

2006-мит од вүш эвәлт Тэк кәртәң интернатн хәнты айлат хә Андрей Геннадьевич Новьюхов нявремәт пида рәпитәд. Мосл ястәты, хуты лүв әңкел Зоя Абрамовна Новьюхова ар од мәр нявремәт вәндтуман вәл.

Айтедн әшколайн вәндтәйлмәдн лүв нумәс верәс — иши әңкиел иты нявремәт вәндтәты хуята йиты. 1996-мит одн әшкола етшуптумад пурайн айлат Андрей хә Ёмвошәң филиал Нижневартовской государственной педагогической института яма экзаменәт мәс па вет од юпийн рүщ ясаңа, литература, хәнты ясаңа па Увәс мир литература вәндтәты хәя йис.

Ши юпийн и од Тэк рәт кәртән рәпитәс, щәл-

та Светлана имед пида Нялино кәрт әшколайн нявремәт вәндтәс. 2006-мит одн рәт кәртәла керләс па тәм хәтл вәнты пушхәт пида интернатн рәпитәд. Эветн-пухәтн лүв мосман тайды, ванкүтды нявремәт лүв эвәлтәда мулды иньщәсләт, тәм муы тум верн нәтты вохләт.

Нижневартовской пединститутн вәндтәйлмәдн Андрей Геннадьевич «Хәнты ясаң» газетая айкеләт, йис пурәт хәншты питәс.

А.Г. Новьюхов

И. Вак Верум Хур

Лүв рәтлал, вән хуятлал, рәт мүйвәд олаңан әмшә хәншәл.

Мүңева мет ям, хән айлат ех мүйң газетаева айкеләт хәншләт. Вантә, щиты Югра мүйвн вәлды

мир ай кәртәт вәлупсы олаңан яма вәты питләт па рәт хәнты яснев елды вәлды питл.

Ирина ПОСЛОВСКАЯ

Вун опращем вулупсы әш хүват

Юхәңкәртән ма рәт мирем вулды питәс 1866-мит тәл пөрайн. Олаңан тәм кәрт вәс па тәхийн. Щәлта, хән Ас әр Кев пелка өвты питәс, кәрт омәсса щий, хөта ин вәнты омәсл.

Ма вән опращем Василий Ильич Новьюхов хәтхушъяң пух па эви тайс. Лүв и пөрайн хүд велпәсләты артель тәхи кушца вус.

Ляль пөрайн Юхәңкәрт элды лүв няд пухәд ляля вүсыят, щит Устин, Александр, Константин па Алексей. Ляль хәр элды тәп ма опращем Константин Васильевич Новьюхов юхтәс. Яйңал па апщел юхи әнт юхәтсәт.

Константин Васильевич ляль юпийн хүд па вой велпәсдуман вәс. Мисәт па ловәт тайс. Пухләд па эвилад енмәлтәс. Ёмвошәң колхозәт пәта кәщайт пәта вундтәты курсәт вусәт, щәта лүв вундтыләс.

Ши юпийн Константин Васильевич Новьюхов Новинск кәртән колхоз кәщая рәпитәс. Әхәт па Тэк кәрт хушца

колхоз кәщә дәңкәр хәя рәпитәс.

Колхозәт вәна верты пөрайн ай кәртәт эвәлт иса ех Тэк кәрта касәлсәт. Щирн кәрт ар вус, ин тәп хәннехөятәт нумәсн ши кәртәт немәт хәшсәт: Машьядор кәрт, Ващдор кәрт, Хошум кәрт... Щәта вулум хөятәт иса Тэк кәрта касәлсәт, тәп ши кәртәта мир мортәң пөрайн вой па хүд велпәсләты яңхийдсәт. Тәп Юхәңкәрт кәщайладн ән вушкәса. Вун опращем кәртәдн мисәт па ловәт тайман вәс, әрәд юхәтты кемн хүд велпәсләс, колхоз плана мөрта өнтас верәс. Лүң пөрайн имед, рәтлал пида холуплад вантман яңхәс. Сүсн холты понан Асәд хушца мухсаң па сух хүләт велпәсләс.

Хән вун опращем әнтәма йис, опращем Константин Васильевич Юхәң-

кәрта вулды мәнәс. Хот омсәс, сохәд хотәт, ампар хотәт верәс, охләт, нымләт, кешет па допәт верәс. Каркама рәпитәс. Ловәт, мисәт иши тайс, енмәлтәс, вой, хүд велпәсләс. Опращем Константин Васильевич ар моньщ моньщәс, ям арәт арийс. Москва хон воша яңхәс, щәта арләд пластинкаята нух хәншайт, ши юпийн магнитофона па видеокамерая моньщ па ям мөрта хәншупсәт.

1989-мит тәдн Юхәңкәртәд хушца мойпар вохалтәс. Мойпар якты хотәда ар мир юхтыдыйс. Түна щира пупие якса, вера яма, йис щирн ләщәтәс. Вунт кәщә нумсал ям ат вус...

Опращем ван хәтлуп тыләщән 1999-мит тәдн әнтәма йис. Лүв юпелн ащем апщиңән Александр па Емельян щәта хоттел ехлан пида вулды питсәңән. Александр кәт эви Мария па Саша тайл. Имед нем Светлана Михайловна. Тәд пөрайн

Юхәңкәрт хушца сурах, сорт, мевты па арсыр хүләт кәтәлдәт. Лүңән холпиләт па велум хүләт «Мишне» общиная еңки хопа мәләт.

Йис пөрмәсәт шавиман тайләт. Тәдн, лүңән ех пөрыләты юхтәйлдәт, Тәрум Ащи па па лоңхәт пәла поякщәты, ши мос-тты верәт ләщәтты па мосл нәтты. Юхәңкәрта ши верләд пәта ар хөят мояна юхтәйлдәт поякщәты, ләдн елды пәла вулды пәта нумәс так ат вус, рәт мирәва тумтака вулды, хөятлүв тәлаң еш, тәлаң күр ат тайсәт.

Щиты ши ма рәт мирем интәм хәтл вунты вул йис ай Юхәңкәртиелн, вулупсәл тулдә вун опращем вулупсы әш хүват...

Андрей НОВЬЮХОВ,
Нижневартовской пединститут 5-мит курсән вәндтәйлды хә Газета «Хәнты ясаң» № 19, 12-мит май 2001-мит од

Сорни ёшпи неңие

Н.Д. Нертымова

Кружок хуца янхты эвеңан

Л. Спирыкова верум хурған

Лянтор вошн тәса ёнтәсты не Наталья Дмитриевна Нертымова вәд па рәпитл. Лүв вүт кәртән сема питәс, мәта ут Сәрханл район Русскинской кәрт пүңәлн Лемпос юхан хонәңән вәд. Лүв ащел Дмитрий Васильевич Сенгепов па әңкел Марфа Никитична (эви опрашнемл Комтина вәс) лапәт няврем енмәлтсәңән, щи күтн Наташа – мет вән эвел. Шаль, хути әңкел-ащел па хәт ащел әнтәма йисәт, ин Наташа атәлт хәщәс.

Ашкола вәнты Лүв вүт кәртәлн енмәс, щиты нәмләдә: «Сыры мұң вүт кәртәвн Русскинской вошпүңәлн вәсүв. Тәп яң ода йисум, Ляма юхан пелка вәдты мәнсүв, вантә, ащем щи мұв эвәлт вәс. Щи пура вүш эвәлт щәта вәсүв, ин щит ма вүт кәртем». Лапәт ода ювмәлн Наташа Русскинской кәртәң интернатн вәдты па ашколайн вәндтәйдты питәс. Тәта 9 класс етшуптәс. Щәдта едлы Сәрханл вошн колледжән пүт кавәртты неңа вәндтылдәс па вет олд щи рәпата тәс. Щәдта икия мәнәс, няврем тәйс, щирн юдн омсәс:

– Ма мұв илпи питы вуй вүты тәхийн пүт кавәртты неңа рәпитсум. Щәдта нявремәңа йисум, давәртрәпиттәйис. Вантә, аләңсахат нух кидты мосәс, дәлн питы вуй вүты тәхия мәнты, няврем худна ай вәс.

Щирн щи рәпата эвәлт йира мәнсум, – лупәс Наталья.

Щи юпийн лүв щикәт олд Лянтор вошәң хәнты мир катра пурмәсәт дәвәлдты хотн рәпитәс. Васы мәнты тыләщн 2012-мит олд вүш эвәлт Наталья Лянтор вошәң ремәслайт Центр хуца рәпитты питәс. Тәта Наталья Дмитриевна нявремәт сәк эвәлт арсыр хурамаң турлопсәт кәрәттә, аканят верты па ёнтты вәндтәл. Лүв хушәлә 8-16 олд луват 12 няврем янхәл. «Нявремәта шеңк әмәш сәк кәрәттә, ёнтты, щәдта вандтупсәтн верум па ёнтум пурмәсәт вандтәты», – путәртәлд Наталья Дмитриевна.

Лүв хәнты эви иты йинтупәлд еша вүслә па әңкел па щәщел педы вантман ёнтты олдитәс. «Әңкем ванкүтды лупийдәс, хути ма

лапәт няврем эвәлт мет тәса ёнтты хошлудм», – Наталья нәмәлдмәс.

Тәп центр хуца рәпитты олдитәс, лүв имухты ёнтум ернаслад па па арсыр пурмәслад вандтупсыя тәс. Арталәты ёх лупсәт, хути щит шеңк яма па тәса ёнтум утәт, щирн Наталья Нертымова «Мастер года» немн мәсы. Щиты лупл:

– Ма шеңк амәтсум, хән пурмәслам вантты па арталәты ёх лупсәт, хути ма тәса ёнтлудм. Вандтупсыя ма йис щирн ёнтум ернасем тәсем. Мәнәма шеңк әмәш ремәслайт Центр хуца рәпитты, ма щиремн, щит ма сәмема рәхты рәпата. Мосәң, сыры щи оләңән уша версум ки, пүт кавәртты вера ән вәндтәйдсум. Вантә, хәннхә вәна йитал па айдтыева уша верл – муйсәр рәпата лүвела мет әмәш тәты.

Щи тумпи лүв вух лүңәттә па ортты неңа вәндтәйдл. Нәмәсл, мосәң, вәлупсәлдн тәм рәпата лүвела ищи мосты питл.

Лүв икед «Сургутнефтегаз» немпи мұв илпи питы

вуй вүты тәхийн стропальщика рәпитл. Щи вера немасыя курсәтн вәндтылдәс.

Лянтор вошн Наталья хотәң субсидия вух унтасн хот дәтәс.

Юхи хәщум артән ма лүвәл иньщәссем, хәнтәт нүшайт тәйләт ки, худта янхләт щитәт тунматты. Юхлы Н.Д. Нертымова щиты лупәс:

– Сыры олдтн администрация хотн икәща дәңкәр хуят мұң шуши мирлүв суртәт тунматәс па мосты верәтн нәтәс. Щәдта щи рәпатнек йира вүсы. Ин тыләш мәр кәт пұш Сәрханл район кәщайт рәпитты хот эвәлт немасыя хәннхә юхтәйл. Ма, вантә, вүт кәртемен рәтнәдам нух хәншты мосәс, щирн ма кәт пұш район кәща дәңкәр хуят хуца янхсум па щәта нәтсыюм.

Н.Д. Нертымова Диана эвел тәм сүсн 3-мит класса вәндтәйдты мәнәс, щирн ям яснәт лупты дәңхалум. Дианочка, яма вәндтыла, нявремәт пила ләхсәна вәда, әңкена-ащена нәта!

Людмила СПИРЯКОВА

В.А. Валеева рәт әхләл, ияха ки лўңатты, 239 од нявремәт вәндтуман рәпитләт. Аңкел 44 од нявремәт вәндтәс, ащел география па историа урокәт тәс. Рәт әхләл профессорәтә вәсәт, вулаң университетәтн рәпитсәт. Виолетта Анваровна 45 од ашколайн рәпитл, рўщ ясаң па литература урокәт тәл. Ин лўв Нуви сәңхум район Ваньщавәт кәртән пушхиета нумсәт пунд.

Ксения Молданова па Алиса Ибрагимова

В.А. Валеева

Н. Рагимова верум хураг

Нявремәт вәндтәты вера 45 од мәс

Тәм ими Башкирия мўвн сема питәс, щәта Благовещенской педучилище па Бирской педагогической институт етшуптәс. «Щәта шеңк мутрайң па нумсәң әх рәпитсәт, ма ин вәнты дывәт ям ясаңән нәмәдмәдлам», – лупәс В.А. Валеева. Лўв 24 од мәр Башкирия мўвн Дюртюли вошн пушхиет вәндтәс па 1995-мит одн ләйңәл лўвела лупәс, ләдн Нуви сәңхум района рәпитты әт мәнәс. Щиты Виолетта Анваровна Увәс мўва рәпитты юхтәс. «Вәйт дор тыләщн метеор немпи тўтәң хопн ма пухем пида Сўмәтвоша юхәтсум, щәта Юван Шесталов пида вәйтәнтупсыя яңхсумн. Тудта мин Нуви сәңхум воша тухләң хопн мәнсумн. Хәлүм ашкола эвәлт ма Ваньщавәт пири-сум. Тухләң хопн тыв

юхәтсумн. Тәта ашкола кәщайн Софья Романовна Балашовайн, Мария Бабанинайн па Мирослава Бессоновайн вәйтсыйман па хотемна тәсыйман», – нәмәдмәс В.А. Валеева. Ваньщавәт кәрта тәм не 1995-мит одн юхтәс па имухты щн кәрт лўвела сәма рәхәс. «Щит хурамәң кәрт, тәта ям па сәмәң мир вәдләт. Щимәщ әх ма па мўвн ән вантсум. Мудты мәнәма мослки, имухты нәтләюм. Ма тәта кәртәң мир пида ләхсәңә вәлдүм. Иса 22 од мәр ма тәта яма вәсум. Арсыр вер вәс, итәх пурайн лавәрт вәс. Вантә, тәдн ищки, кәр алдәты мосл, йиңк тәты. Тәп ям мир пида мәнәма кеншәк вәдты па рәпитты вәс. Ма иса нявремәт мосман

тәйлүм. Дывәт вәндтәты – ма пәтема щит уй. Па мўв киньща тәта пушхиет рўщ ясаң яма вәндтәдәт. Софья Романовна Балашова мәнәма иса пурайн нәтәс. Щит ям, сәмәң не. Ма лўвела вән пәмәщипа луплүм», – лупәс Виолетта Анваровна.

Ваньщавәт кәртән лўв хотл пўңләдн кәртән хуятәт Нина Шабаршина, Алексей Гындышев, Леонид Кондин вәдләт. Дыв ищи Виолетта Анваровна нәтләт, и хуят йиңк тәл, па хуят тўтьюх мәл, хўд мәл. Лўв няхман лупәс: «Ма рәт мўвемн щимәщ әх ән вантсум. И аләңән ма нух килсум. Овем хуятн сенкды. Пўншсем, Алексей Гындышев юхтәс. Лыләң хўд тәс, иса тәса ләщәтсәлә, мәнәма тәп кавәртты мосәс. Щимәщ ям па сәмәң мир ма пўңдемн вәдләт». Виолетта Анваровна Башкирия мўвн вән, ләщкам хот тәйл. Тәп Ваньщавәт кәртән вәдты лўвела ям. Лўң пурайн рәт мўвдә яңхталдн Увәс мўв такды мәрәмәды. Щит лўв пәтәда кимит рәт мўва вәл.

В.А. Валеева хәлүм няврем енмәлтәс. Вән пухәл интәм Когалым вошн ТПП «Повхнефтегаз»

тәхи кәщая вәл. Эвәл Тюменской нефтегазовой университет етшуптәс, ищи Когалым вошн геологической отделн рәпитл. Ваньщавәт кәрта лўв Вадим пухәл пида юхтәс. Пухәл щәта 11 класс етшуптәс па Нуви сәңхум вошн экономико-технической колледжән вәндтыдәс. Щи юпийн Вадим Уфа вошн авиационной технической университет етшуптәс, интәм ищи Когалым вошн рәпитл. «Манәма шеңк әмәщ, хуты Вадим пухем Ваньщавәт кәртән енмәс. Лўв тәта әрәң, верәң хәя йис. Сергей Анатольевичән Молдановән лўв юх эвәлт арсыр утәт верты вәндтәсы. Ма щиремн, кәртән иса пухәт әрәңә, щомәна енумләт», – лупәс Виолетта Анваровна.

Ма ищи Ваньщавәт кәртән енумсум па Виолетта Анваровнайн вәндтәсыном. Щит нумсәң па мутрайң не. Хәс мудтас од мәнәс, Виолетта Анваровна ищимәщ неңә хәщәс. Ма лўв эвәлтәда ар мосты вера вәндтәсум. Щит пәты лўвела вән пәмәщипа луплүм. Тәлаңә, яма па ародат вәл, па ар няврем тәс әша ат китл!

Надежда РАГИМОВА

Ваньщавәт кәрт нявремәт

Тәмәщ вәйтантаупсәт мосләт

Тәм товийн, ай кер тыдәщ 28-мит хәтл вүш эвәлт па 31-мит хәтл вәнта, Нижневартговской район арсыр вошәтн па көртәтн айдат әх пәта Х-мит киникайт дүңәтты вәйтантаупсәт мәнсәт. Ши няд хәтләтн Югра мұв писателәт Нижневартговск, Излучинск, Радужный вән вошәтн па юхи хәщум пурайн Варьеган көртән киникайт дүңәтты нявремәт пида немасыя вәйтантауйдсәт па айкеләт ләщәтсәт.

Т.Ю. Карымова па А.В. Зорка

Ай кер тыдәщ 29-мит хәтәдн Излучинск вош Центральной районной айдат әх киникайт дүңәтты хот йитн Югра мұв писателәт нявремәт пида вәйтантауйдсәт па дыв йидпа непека хәншум стихләл, путәрләл муй моньщләл оланән арсыр әмәщ айкеләт тәсәт.

Ши вәйтантаупсы мәнум юпийн Излучинск вош библиотека хот көщә не Аләна Зорка пида ма путремәсум па иньщәссем, хути тәм юхи хәщум оләтн увәс мұвев писателәт хәншты киникайт дүңәтлүйт па муйсәр унтас щит пәта дыв кашәң од мәр иса верләт.

— Аләна Владимировна, муй щирнын Излучинск вош Центральной районной айдат әх киникайт дүңәтты хот йитн тәм юхи хәщум одн па сырыя рәпитсәты па вошәң нявремәта мұң Югра

мұвев писателәт па дыв хәншум стихләл, әмәщ путәрләл па моньщләл оланән арсыр айкеләт ләщәтсәты па дүңтупсәт ванлтәсты?

— Айдат әх пәта верум киникайт дүңәтты хот па краеведения тәхи хуятәт, ма щиремн, түнщирәна па вешката иса рәпитләт. Мосл лупты ши вер оланән, хути мұң библиотекаев хущи вәдты неңәт дыв рәпатаелд яма па шеңк тәса ләщәтләт: щиты тыв юхтыйлдты арсыр нявремәт пида сыр-сыр йис амамәтщет вәнтләдәт, киникаиң кәсупсәт муй ванлтупсәт пүншләт па итәх хәтләтн дыв немасыя мет ай пухәт па эвет пида хурамәң непекаәт дүңәтләт. Ши щос пураитн мұң библиотека хотәвн ар пеләк иса Югра мұвев писателәт хәншум киникайт ай әхлүвн шеңк сәмәна тайлүйт. Кашәң щимәщ дүңтупсы

вер мұң «Литературной краеведения» щирн непека постәлүв. Юхи хәщум оләт пурайн айдат әх, ма нәмәстемн, ищипа еша аршәк увәс мұв писателәт непекаәт дүңәтты вүянтсәт. Ши верәт тумпийн мұң библиотекаев хотн рәпитты неңәт Югра мұвев киникайт хәншты әхлүв оланән нявремәта арсыр ванлтупсәт ләщәтләт, мәта утәт мәнты артән сыр-сыр айкеләт айдат әха тәләт па писателәт еслум непекаәт ванлтәләт.

— Югра мұв мәта поэтәт па писателәт оланәннын вошәң нявремәта айкеләт верләты?

— Югра мұвн, вантә, йис пурайт вүш эвәлт хәнтәт, вухалят па юрнәт вәлдәт. Имудты вәйтантаупсы мәнум күтн мұң вошәң нявремәт пида немасыя шуши мирәт вәлупсы щирәт оланән путәртсүв. Щиты айдат әхлүва лупсүв, муй щирн увәс хуятәт вүды ташәтн яңхләт, муй хурасуп хотәтн вәлдәт, муй щирн йистелдн хұд па вой велпәсләдәт, нявремләл енмәлләт па муйсәр ар верәта дывел иса айтелдн ямсыева катләсыйлдты аңкәлалн-ащидалдн вәнт көртәтн вәнтләлүйт. Әхәт, щимәщ шуши мир вәйтантаупсәв етшуптумев юпийн, арсыр мирәт вошәң пухәт па эвет мұңева юхды тәммиты лупсәт: «Мұң хәнтәт, вухалят па юрнәт оланән тәм вәйтантаупсы едпийн иса немудты вер түнщирәна ән па вәйтсүв. Шеңк ям, хути киникайт дүңәтты хот йитн рәпитты хәннехуятәт ши шуши мир әхлүв оланән мұңева сыр-сыр мосты айкеләт ләщәтсәт». Мет юхи хәщум пурайн Излучинск

вош библиотекаев хущи юрн мир поэт шәңәт Юрий Вәлла хәншум стихәт дүңтупсы ай нявремәт күтн кәсупсы щирн версүв. Ши щосн нумса ай пухие питәс: лүв ай вүдые оланән стихотворение дүңтәс. Стихәл дүңтум мәр кашәң нявремән яма хәләнтсы па шәлдта иньщәссы, муйсәр әмәщ ши ай путрәл тайл.

Ма нәмәстемн, кашәң шуши мир поэтәт муй писателәт йидпа хәншум киникайт дүңәтты едпийн мет оланән мосл ай нявремәта лүв олңелдн айкелд верты: мәта увәс мир эвәлт тәм писатель вәл, муйсәр яснәтн стихәт муй путрәт хәншәл. Тәп ши пурайн айдат әхлүвн лүв иса сәмәна тайты питла.

— Аләна Владимировна, муй һәң лупты веритлән Югра мұв поэтәт па писателәт Х-мит айдат әх пәта пүншум киникаиң емәңхәтл оланән?

— Округев луватн ләщәтты тәмәщ литературной вәйтантаупсәт, хута арсыр вошәт эвәлт ияха юхтум киникайт хәншты хәннехуятәт мет ай пухәт па эвет едпийн әмәщ стихәт дүңәтләт, путрәт путәрләт, сыр-сыр моньщәт моньщләт, мұңева шеңк-шеңк мосләт. Хән тәм библиотекайн рәпитты неңәт Югра мұв писателәт оланән айкеләт ләщәтләт, щит иса па вер. Хән па киникайт хәншты әхлүв нявремәт пида тәмәщ хурамәң вәйтантаупсәт верләт, щит ай пухәт па эвет дывел арсыр стихәт, путрәт па моньщәт хәншты щирәт оланән па ямсыева иньщәсты веритләт.

Владимир ЕНОВ

Ёмвошн йилдуп ашкола пўншсы

Ёмвошн вэйт дор тыдәщ олаңмит хәтлән нявремәт хәтл мәр давадман тайты па вәндтаты вән па хурамән йилдуп ашкола-детский сад пўншсы. Кәщә ёх эвәлт емаңхәтлән вәсәт округ кәщә ләңкәр хә Всеволод Кольцов, Ёмвош кәщә хә Максим Ряшин па округ дума депутат Николай Ташланов.

Тәм ашкола дапәт-мит номер тайл. Мосл лупты, хути тәта нявремәт тәдаң хәтл мәр вәлдыт питләт. Урокәт тумпи лыв арсыр әмәщ па мосты верәт верты па вәндтәлдыт.

Ин Ёмвошн дапәт-мит ашкола мет вән ашкола лўңтәсл. Тәта сыр-сыр тәм йис щўңкәт версыит, йилдуп

Йилдуп ашкола пўншум пурайн

хурамән пурмәсәт ләтсыит. Ашкола вет атәлт хотәт эвәлт версы, щит бассейн, айшәк па вәншәк нявремәт вәндтәлдыт тәхәңән, әрәщты вера вәндтәты па дety хот. Па щит тумпи ай нявремәт хәтл мәр давадты хот вәд.

Мет олаң класса мәнты пушхәт аңкидал-ащидал пила аня лыптәт кәтәдман ашкола яухәтсәт. Ашкола кәщә юкана вәлдыт не Елена Вострикова юхтум хуятәта ям, вўщә ясәт пугәртәс. Вән пәмәщипа ясәң лўв округ кәщә

имия Наталья Комарова лупәс, хути тәмәщ хурамән, вән ашкола версы. Ашкола верум хуятәт дўвәда туман нялум мойдәсәт.

Щәлдта доңханьщуп сый павәтсы па нявремәт аңкидал-ащидал пила мет олаң урока мәнсәт.

Нявремәта далды вәлдыт щир мосл

Рўтьщәты хәтлән Ёмвошн нявремәт пәта «Нявремәта далды вәлдыт щир мосл» немпи емаңхәтл верәнтсы. Щит «Мўв-авәт па Хәннех» музей-хотн рәпитты хуятәт ләщәтсәт. Тәм хәтл экстремизм агум вер олаңән пугәртсы. Щив юхтум вәндат па айлат ёх нәртамды велум хәннехуятәт олаңән нәмәлдмәсәт, хуятәт террористәт эвәлт дылдал вәтшәсәт.

Нявремәт шарик пугәләт тәрума есәдсәт

Пушхәт вәндтәсыит, муй щирн тәм агум хуятәт эвәлт давләсты мосл. Муй мосл верты,

хән вевтам вер тывәс. Щит хәтл Борис Лосев парк хуца нявремәт пәта сыр-сыр әмәщ

па ущхуль верәт ләщәтсыит. Лыв хурәт хәншәсәт, арисәт, стихәт лўнәтсәт, непек эвәлт откритка муй па юнтут версәт. Верум утлад аңкидала-ащидала, муй па ләиндала-дәхәсдала мойдәты веритсәт.

И әмәщ вер, щит нявремәт еш пәтәдольпа лүкәмәсдал па нуви непек дыса утсәддал, щәта еш хурдал хәщсәт. Щит тумпи пушхәт хура вўсыит.

И мулды йн лыв тәрума еңта шарик-пугәләт есәдсәт. Щит 2004-мит одн лыпәт хойты тыдәщ олаңмит хәтлән Северная Осетия

мўвн Беслан вошн шеңк пәдтапәң вер тывәс, ашкола нявремәт па вән хуятәт террористәтн кәтәдсыит. Щит пурайн 186 няврем дылдал хути вўсыит, 800 пушәх мәшәна версы. Щит пәта ин тәм вер ләщәтсы.

Тәмәщ емаңхәтл «Мўв-авәт па Хәннех» музей-хот хуятәт кимит од верләт. Щит тумпи дыв ищи хәтл музей хот йитн вәндат па айлат ёх пәта «Терроризм – как явление» лекция лўнәтсы, хута пугәртсы, муйсәр щит пәдтапәң вер па хутиса щит эвәлт давләсты мосл.

Айкелән хәншәс
Мария ВАХ

Хәнты ясәңа
тулмащтәс
Надежда ИЛЬИНА

Рэт яснэата вэндтэты верэт

Сүмэтвош район Саранпауль кэрта янхмемн ашколая дуңтыйлсум. Тата ма вухаль па саран ясэңна вэндтэты неңнэн Светлана Мерова па Наталья Сорока пида вэтанэ йисум. Ши тумпийн ашкола кэща ланкар ими Анжелика Петренко пида путремэсум.

Вухаль ясэна вэндтэты не Светлана Савельевна 18 мултас од нявремэт пида рэпитэл. Лүв ширалн, кашан од рэт яснэата вэндтэты шос шимла йид. Оланмит классэн рэт ясэң антэм, 2-4 классэн внеурочной ширн. Тэп 5-11 классэн лапэт ипүш вэндтэды. Шит шеңк шимал шос. Йилуп йисн ар пелак няврем рэт ясэң ан вэл, дыв нюр па мүв хон пелак ясэң иты рэт ясэң вэндтэты питсэт. Шит пэты вухаль не ар эр пунд, лэди кашан урок эмща па нумсэна ат манас, лэди няврем ланхас елды рэт ясэң вэндтэты. Итэх пурайн урок нюр моньш иты лэщатэл, итэх пурайн вэндата ювум хуятэт пида вэйтантупсэт верд, лэди нявремэт хурамэн рэт ясэң ат хэлэнтсэт.

Ашколайн арсыр еманхэтлэт, лүнтупсэт, вэйтантупсэт вердыт, сыр-сыр кэсупсэтн кэслэт, лэди нявремэт йис дерлад оләннэн мет яма ат вэсэт. Кашан од Мүвтел мир рэт

ясэң еманхэтл вүраңн нявремэт пида шуши мир ясэнтн путэр ханшты вера янхлэт, рэт ясэңнэн ханшты кэсупсийн иши кэслэт. Тэм кэсупсы оләннэн лүв тыштуман лупас: «Мүң кашан од нявремэт пида округев кэсупсыя яма лэщатыйлдүв. Тэм од иши манты нумас тайсүв, тэп ястасы – вух антэм вэс. Шит пэты интернет ширн округев олимпиада хуца кэсты питлүв. Ёмвоша мансүв ки мет ям, нявремэт па эвет-пухэт пида вэйтантыйлдэт, күтэдн путэртлэт па хурамэн вош вантлэт.

Елды ма А.В. Петренко пида путэртсум па иньшэссем, муй пэты тэм од нявремэт округев кэсупсыя ан мансэт: «Мүң ашколаевн 405 няврем вэндтыйлман вэл. Дыв күтэдн 180 – саран, 139 – вухаль, 77 – юрн па 13 – ханты. Учебной непек ширн рэт ясэң урока тэп и шос мады. 2-4 классэн тэм вер «В мире родных язы-

ков» немпи внеурочной ширн лэщатды. Вэншак классэн урок ширн рэт ясэна вэндтэды. Вухаль ясэна С.С. Мерова, саран ясэна Н.В. Сорока па Т.А. Кириченко вэндтэдыт. Па ашколайт иты мүн иши арсыр нүшайт тайлүв. Мет олән – шит вухаль па саран ясэңнэн ханшум мосты киникайт, немасыя непекэт нявремэт пэты ан тарумдыйт. Вухаль ясэң оләннэн путэртты ки, ар пелак пушах ясэң иса ан вэл. Юдн хоттел эхлад пида дыв иши ан путэртлэт, интам дыв нэмаслэт, елды дыведа мосл муй антэ рэт ясэң. Мүн шикүш ланхалүв, лэди дыв рэт ясэңлад ат тайсэт, ат путэртсэт, йис верэт ат вэсэт, ши вер пэты арсыр вэйтантупсэт лэщатлүв. Рэт ясэна вэндтэты имет унтасн нявремэт округев рэт ясэңнэн па увас мир литература хуваат ханшты вер кэсупсыя янхлэт па ям тэхет вүдэт. Тэм одн шив манты шир антэм, адпа,

вух ан есэдсы, партсы, лэди мүн рэт ашколаевн шимаш кэсупсы ат лэщатсүв».

Па ашколайт иты Саранпауль кэртэн рэт ясэң вэндтэты шира тэп и шос мады. Кэща не эвалт иньшэссум, муй пэты шиты? Лүв юхлы лупас, хути йилуп учебной непек ширн, сыр-сыр урока мосты шос антэ, тэп ашкола кэщайт ханшты веритлэт, аңкет-ащет па нявремэт иши иньшэслыйт, муйсэр урокэт дыведа мет мослэт. Шиты тывас, хути тэм йисн нявремэ-та елды вэндтыйлты пэ-та мет яма математика, химия, физика па па урокэт мослэт, рэт ясэна вэндтыйлты шир юхлы хашл.

Саран ясэң тэты ими Н.В. Сорока лупас, хути лүв хэскем мултас од кэртэн ашколайн рүш па саран ясэңна нявремэт вэндтэл. Сыры олэти нявремэт рэт ясэң экзамена пирисэт, интам рэт ясэң оләннэн путэр иса ан манд. Айшак классэн пушхэт шеңк ланхалэт рэт ясэң вэндтэты, дыведа шит эмаш, вэншак нявремэт – нэмаслэт. Немасыя киникайт иши лавэрт эша паватты, ан тарумдайт. Сыры олэти итэх мосты непекэт Коми мүв эвалт китсыйт, интам дэтты вера иши вух мосл.

Ирина
САМСОНОВА

Ханты ясанг
(Хантыйское слово)
№17 (3485), 07.09.2017

Соучредители
Дума, Правительство
Ханты-Мансийского
автономного округа – Югры
Издатель
Департамент общественных
и внешних связей Ханты-
Мансийского автономного
округа – Югры

Редакция

Главный редактор –
Решетникова Р.Г.
Телефон (3467) 33-36-82

Заместитель главного
редактора – **Вах Н.И.**
Телефон (3467) 33-24-02

Ответственный секретарь –
Рагимова Н.В.
Телефон (3467) 33-24-02

Адрес редакции и издателя:

628011, г.Ханты-Мансийск,
ул.Комсомольская, 31
тел./факс (3467) 33-17-52

E-mail: gazeta@khanty-yasang.ru
Газета размещена на сайте
www.khanty-yasang.ru

Отпечатано:
ООО «Новости Югры-
Производство» г. Сургут,
ул.Маяковского, 14.

Подписано в печать:

по графику 07.09.2017 г.
в 9.00.; фактически
07.09.2017 г. в 9.00.
Индексы **04393, 54393**
Тираж **2210** экз. Заказ 558
Цена свободная

Газета зарегистрирована
Управлением Федеральной
службы по надзору в сфере
связи, информационных

технологий и массовых
коммуникаций по
Тюменской области, ХМАО-
Югре и ЯНАО. Свидетельство
о регистрации ПИ №ТУ 72-
00796 от 23 января 2013 г.

Мнение авторов
публикаций не
обязательно отражает
точку зрения
редакции.